

Predmet C-689/20**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

18. prosinca 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:

Sofijski rajonen sad (Bugarska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

18. prosinca 2020.

Tužitelj:

„Banka DSK” EAD

Tuženik:

RP

Predmet glavnog postupka

Tužba koju je podnijela bankarska institucija radi plaćanja preostalog iznosa glavnice za koji je utvrđeno prijevremeno dospijeće i obračunanih kamata iz ugovora o potrošačkom kreditu. Tužitelj zahtijeva plaćanje mjesečnih obroka promjenjivog iznosa koji nisu plaćeni od 24. listopada 2016. do 24. listopada 2017. i plaćanje iznosa glavnice preostalog do posljednjeg datuma otplate (9. ožujka 2019.), za koji je utvrđeno prijevremeno dospijeće, u ukupnom iznosu od 4105,27 leva (otprilike 2100 eura); plaćanje ugovornih kamata za razdoblje od 24. rujna 2016. do 9. studenoga 2017. u iznosu od 668,93 leva (otprilike 340 eura) i zakonskih zatezних kamata u iznosu od 84,06 leva.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Iznos kamatne stope koju je banka koja odobrava kredit utvrdila u okviru ugovora o potrošačkom kreditu ovisi o tome je li potrošač s tom bankom sklopio ugovor o povezanim platnim uslugama [u daljnjem tekstu: dodatne usluge]. Sud koji je uputio zahtjev smatra da time nastaju nejasnoće prilikom primjene niza

nacionalnih propisa o nepoštenom tržišnom natjecanju na taj ugovor. Iz toga proizlazi niz pitanja, odnosno mogu li se određene prakse potrošačkog kreditiranja povezane s kamatnim popustima, koji se stavljaju na raspolaganje prilikom korištenja drugih dodatnih usluga koje se odnose na odobravanje potrošačkog kredita, smatrati „nepoštenima” u smislu Direktive 2005/29 o nepoštenoj poslovnoj praksi, u kojem opsegu te prakse treba ocijeniti kao nepoštene odredbe u smislu Direktive 93/13 o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima te jesu li ispunjeni zahtjevi za pružanje informacija u skladu s Direktivom 2008/48 o ugovorima o potrošačkim kreditima.

Prethodna pitanja

Sud koji je uputio zahtjev upućuje sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 3. stavak 1. Direktive 93/13/EEZ u vezi s točkom 1. podtočkama (e) i (f) Priloga toj direktivi te članak 15. stavke 2. i 3. Povelje Europske unije o temeljnim pravima tumačiti na način da se odredbama zasnivaju obveze na štetu potrošača protivno uvjetu o dobroj vjeri, ako se njima znatno povećavaju troškovi koje potrošač ima u skladu s ugovorom o kreditu, u slučaju kad potrošač svoju plaću mjesečno ne prima [na račun] u banci koja odobrava kredit, s obzirom na to da je potrošač u skladu s ugovornim uvjetima obavezan zasnovati založno pravo na svojem potraživanju plaće neovisno o tome na koji način i u kojoj državi prima plaću?

2. U slučaju niječnog odgovora na prvo pitanje, treba li članak 3. stavak 1. Direktive 93/13/EEZ u vezi s točkom 1. podtočkama (e) i (f) Priloga toj direktivi tumačiti na način da se odredbama zasnivaju obveze na štetu potrošača protivno uvjetu o dobroj vjeri u slučaju kad se njima obvezuje potrošača na samo to da svoju plaću prima [na račun] kod prodavatelja robe ili pružatelja usluge koji odobrava kredit, nego da se stvarno koristi i drugim uslugama prodavatelja robe ili pružatelja usluge koji odobrava kredit?

3. U slučaju potvrdnog odgovora na drugo pitanje, koje kriterije u načelu treba poštovati nacionalni sud prilikom ocjene nepoštenosti? Treba li osobito uzeti u obzir jačinu povezanosti predmeta ugovora o kreditu s dodatnim uslugama kojima se treba koristiti potrošač, broj dodatnih usluga i nacionalne propise o ograničavanju vezanih prodaja?

4. Vrijedi li načelo tumačenja nacionalnog prava u skladu s pravom Unije, kako je utvrđeno u t. 26. presude 14/83, von Colson, i prilikom tumačenja nacionalnih propisa kojima se uređuju druga pravna područja, ali koja su povezana s pravnim područjem (konkretno, odredbe o nepoštenom tržišnom natjecanju) pravnog akta Europske unije, koji nacionalni sud primjenjuje u postupku koji se pred njim vodi (u ovom slučaju Direktiva 93/13/EEZ o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima)?

5. Treba li članak 7. stavak 2. u vezi s člankom 6. stavkom 1. točkom (d) Direktive 2005/29/EZ i članak 10. stavak 2. točku (f) Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da se u skladu s tim člancima zabranjuje navođenje informacije o nižoj kamatnoj stopi u glavnom ugovoru o potrošačkom kreditu ako odobravanje kredita po toj kamatnoj stopi ovisi o uvjetima koji se utvrđuju u prilogu ugovoru? Treba li prilikom tog ispitivanja ocijeniti način na koji su formulirani uvjeti za smanjenje kamatne stope, nepostojanje mogućnosti takvog smanjenja i sredstva koja dovode do novog smanjenja?

6. Treba li članak 5. stavak 2. točku (b) Direktive 2005/29/EZ tumačiti na način da prilikom ocjene postojanja mogućnosti bitnog narušavanja gospodarskog ponašanja potrošača u obzir valja uzeti tržišni udio banke, koja odobrava potrošačke kredite, s obzirom na potrebe potrošača koji se koriste takvim proizvodima?

7. Treba li članak 3. točku (g) Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da troškovi u skladu s ugovorima koji su povezani s ugovorom o potrošačkom kreditu, prilikom čijeg se izvršenja odobrava kamatni popust na temelju ugovora o potrošačkom kreditu, čine dio efektivne kamatne stope kredita te ih treba uključiti u izračun te kamatne stope?

8. Treba li članak 3. točku (g) Direktive 2008/48/EZ u vezi s člankom 5. Direktive 93/13/EEZ tumačiti na način da prilikom neispunjavanja obveza iz ugovora u vezi s ugovorom o kreditu, koje je povezano s povećanjem kamatne stope kredita, efektivnu kamatnu stopu valja izračunati i u skladu s višom kamatnom stopom u slučaju neispunjavanja obveza?

9. Treba li članak 10. stavak 2. točku (g) Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da nepravilno navođenje efektivne kamatne stope u ugovoru o kreditu sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača kao korisnika kredita valja smatrati nepostojanjem informacija o efektivnoj kamatnoj stopi u ugovoru o kreditu i da nacionalni sud treba primijeniti pravne posljedice predviđene u nacionalnom pravu za nepostojanje informacije o efektivnoj kamatnoj stopi u ugovoru o potrošačkom kreditu?

10. Treba li članak 23. Direktive 2008/48/EZ tumačiti na način da je sankcija u obliku ništavosti ugovora o potrošačkom kreditu, koju predviđa nacionalni zakonodavac i u skladu s kojom treba otplatiti samo odobreni iznos glavnice, proporcionalna, ako ugovor o potrošačkom kreditu ne sadržava točnu informaciju o efektivnoj kamatnoj stopi?

Odredbe i sudska praksa Unije

Članak 15. stavci 2. i 3. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (SL 2016., C 202, str. 389.)

Članak 3. stavak 1. i članak 5. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) i točka 1. podtočke (e) i (f) Priloga toj direktivi

Članak 7. točka 2., članak 5. stavak 2. točka (b) i članak 6. stavak 1. točka (d) Direktive 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća („Direktiva o nepoštenoj poslovnoj praksi”) (SL 2005., L 149, str. 22.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 8., str. 101. i ispravak SL 2016., L 332, str. 25.)

Članak 3. točka (g), članak 10. točke (f) i (g) i članak 22. stavak 4. Direktive 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ (SL 2008., L 133, str. 66.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 58. i ispravak SL 2014., L 283, str. 66.)

Presuda od 10. travnja 1984., von Colson, 14/83, EU:C:1984:153, t. 26.

Presuda od 15. ožujka 2012., Pereničová i Perenič, C- 453/10, EU:C:2012:144, t. 43. i 44.

Presuda od 9. studenoga 2016., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, t. 78.

Presuda od 19. rujna 2018., Bankia, C-109/17, EU:C:2018:735, t. 48. do 50.

Presuda od 20. rujna 2018., EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745

Presuda od 10. rujna 2020., A., C-738/19, EU:C:2020:687, t. 37.

Nacionalni propisi

Sud koji je uputio zahtjev navodi niz nacionalnih propisa koji su primjenjivi na postupak. Relevantni dijelovi glavnih nacionalnih propisa glase:

Zakon za zadalženijata i dogovorite (Zakon o obvezama i ugovorima)

Članak 149. Kako bi se osiguralo određeno potraživanje na tom se [...] potraživanju [...] može osnovati založno pravo.

Zakon za zaštita na protrebitelite (Zakon o zaštiti potrošača)

Članak 68.c Nepoštena poslovna praksa se zabranjuje.

Članak 68.d (1) [...]

(4) Nepoštenom se također smatra zavaravajuća i agresivna poslovna praksa [...].

Članak 68.e (1) Poslovna praksa je zavaravajuća ako [...] može dovesti do zavaravanja prosječnog potrošača, čak i ako se pružaju informacije koje su činjenično točne [...].

(2) Okolnosti u skladu sa stavkom 1. obuhvaćaju informacije o:

[...]

4. cijeni ili načinu na koji je cijena izračunana, odnosno o postojanju posebne cjenovne prednosti;

[...]

Članak 68.f (1) Nadalje, poslovna praksa je zavaravajuća ako [...] se izostave bitne informacije [...].

(2) Zavaravajuća je, osim toga, svaka poslovna praksa u pogledu koje prodavatelj robe ili pružatelj usluge prešućuje [...] bitne informacije [...] ili ih pruža na nejasan način.

Članak 68.h Poslovna praksa smatra se agresivnom ako [...] uznemiravanjem, prisilom, uključujući [...] nedopuštenim utjecajem stvarno mijenja ili je vjerojatno da će znatno promijeniti slobodu izbora ili postupanje prosječnog potrošača [...].

Članak 68.m (1) Potrošač ima pravo odstupiti od ugovora koji je sklopljen s prodavateljem robe ili pružateljem usluge na temelju nepoštene poslovne prakse, otkazati taj ugovor bez otkaznog roka ili ga izmijeniti bez suglasnosti druge ugovorne strane te ima pravo zahtijevati naknadu štetu u skladu s općim odredbama [...].

Članak 143. Nepoštenom odredbom u ugovoru koji je sklopljen s potrošačem smatra se svaki sporazum koji u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri na štetu potrošača prouzroči znatnu neravnotežu u ugovornim pravima i obvezama prodavatelja robe ili pružatelja usluge i potrošača, tako što se na temelju tog sporazuma:

[...]

9. od potrošača zahtijeva obvezivanje na odredbe s kojima se nije imao mogućnosti upoznati prije sklapanja ugovora;

12. [...] prodavatelj robe ili pružatelj usluga ovlašćuje da povisi cijenu a da potrošač u tom slučaju nema pravo odstupiti od ugovora ako je konačna cijena previsoka u odnosu na cijenu dogovorenu u vrijeme sklapanja ugovora;

[...]

18. određuju slični uvjeti.”

Zakon za potrebitelskija kredit (Zakon o potrošačkim kreditima)

Članak 5. (1) Pravodobno, prije nego što se potrošač [...] obveže ugovorom o potrošačkom kreditu, vjerovnik [...] potrošaču pruža sve informacije koje su mu potrebne za uspoređivanje različitih ponuda s ciljem donošenja informirane odluke o tome hoće li sklopiti ugovor o kreditu.

(2) Informacije u skladu sa stavkom 1. daju se putem obrasca „Standardne informacije [...] u Europskoj uniji” na temelju Priloga br. 2.

[...]

(4) Informacije u skladu sa stavcima 1. i 2. [...] te opći uvjeti poslovanja besplatno se pružaju potrošaču na papiru ili nekom trajnom mediju na jasan i razumljiv način [...].

[...]

(7) U pogledu ugovora o kreditu s promjenjivom kamatnom stopom, za koju se primjenjuje referentna stopa, vjerovnik [...] u posebnom dokumentu, koji se prilaže obrascu „Standardne informacije [...] u Europskoj uniji”, pruža potrošaču informacije o nazivu referentne stope i ime njezina administratora te informacije o učincima na potrošača koji su povezani s referentnom stopom. Sve dodatne informacije koje vjerovnik [...] pruža potrošaču navode su u posebnom dokumentu, koji se prilaže obrascu u skladu sa stavkom 2.

[...]

Članak 10.a [...]

(4) Vrsta, iznos i djelatnost, koji zahtijevaju troškove i/ili provizije, moraju se navesti na jasan i točan način u ugovoru o potrošačkom kreditu.

Članak 11. (1) Ugovor o potrošačkom kreditu sastavlja se razumljivim jezikom i sadržava:

[...]

9. stopu zaduživanja za kredit, uvjete koji uređuju primjenu te stope te indeks ili referentnu stopu koji se primjenjuje na inicijalnu stopu zaduživanja, kao i razdoblja, uvjete i postupke promjene te stope zaduživanja te, ako se u različitim okolnostima primjenjuju različite stope zaduživanja, gore navedene informacije u odnosu na sve stope koje se primjenjuju;

9a. metodu za izračun referentne stope na temelju članka 33.a;

10. efektivnu kamatnu stopu i ukupne troškove kredita za potrošača [...];
11. uvjete pod kojima potrošač otplaćuje kredit, uključujući amortizacijsku tablicu s informacijama o [...] plaćanju preostalih iznosa koji dospijevaju po različitim kamatnim stopama u svrhu amortizacije;
12. informacije o pravu potrošača da u slučaju amortizacije glavnice ugovora o kreditu s fiksnim trajanjem [...] dobije amortizacijsku tablicu s plaćanjima koja su izvršena i plaćanjima koje treba izvršiti; [...]
14. sve pristojbe za otvaranje i upravljanje jednim računom ili većim brojem računa u svrhu otplate (povlačenje tranše i platne transakcije) kredita, osim ako je otvaranje računa neobvezno [...];
15. kamatnu stopu u slučaju zakašnjelih uplata, kako je primjenjiva u trenutku sklapanja ugovora o kreditu i mjere za njezinu prilagodbu te sve druge troškove koji se moraju platiti u slučaju neispunjavanja ugovora;
16. upozorenje na posljedice za potrošača u slučaju kašnjenja s plaćanjem;
[...]
18. prema potrebi, instrumente osiguranja koje potrošač treba pružiti;
[...]

Članak 19. (1) Efektivna kamatna stopa kredita predstavlja tekuće i buduće ukupne troškove kredita za potrošača (kamate, ostali izravni ili neizravni troškovi, provizije, naknade [...]), koje se izražavaju kao godišnji postotak ukupnog odobrenog iznosa kredita.

(2) Efektivna kamatna stopa izračunava se u skladu s formulom iz Priloga br. 1, pri čemu se u obzir uzimaju opće odredbe i dodatne pretpostavke koje se ondje navode.

(3) Za izračun efektivne kamatne stope nisu relevantni sljedeći troškovi:

1. troškovi koje je potrošač dužan platiti u slučaju neispunjavanja svojih obveza utvrđenih ugovorom o potrošačkom kreditu;

[...]

3. troškovi vođenja računa u vezi s ugovorom o potrošačkom kreditu, [...], svi drugi troškovi koji se odnose na transakcije uplata ako je otvaranje računa fakultativno i ako su troškovi računa jasno i zasebno pokazani u ugovoru o kreditu ili u bilo kojem drugom ugovoru sklopljenom s potrošačem.

[...]

Članak 21. (1) Svaka odredba ugovora o potrošačkom kreditu, čiji je cilj ili učinak zaobilazanje zahtjeva tog zakona, ništava je.

[...]

Članak 22. Ako nisu ispunjeni uvjeti iz [...] članka 11. stavka 1. točaka 7. do 12., članka 11. stavka 1. točke 20. i članka 11. stavka 2. [...], ugovor o potrošačkom kreditu ništavan je.

Članak 23. Ako se ugovor o potrošačkom kreditu proglašni ništavim, potrošač otplaćuje samo neto iznos kredita i ne duguje kamate ili druge troškove koji nastaju u pogledu kredita.

Članak 24. Na ugovore o potrošačkim kreditima primjenjuju se i članci 143. do 148. Zakona za zaštita na protrebitelite (Zakon o zaštiti potrošača).

Članak 33. (1) U slučaju da potrošač kasni s plaćanjem, vjerovnik tijekom razdoblja kašnjenja ima pravo potraživati kamate samo za iznos koji nije pravodobno plaćen.

(2) Ako potrošač kasni s otplatom kredita koji duguje, naknada štete zbog kašnjenja ne smije prijeći zakonsku kamatnu stopu.

[...]

Članak 1. U smislu ovog zakona:

„ukupni troškovi kredita za potrošača” označavaju sve troškove, uključujući i kamate, provizije, pristojbe, naknade za kreditne posrednike i bilo kakve troškove koji se izravno odnose na ugovor o potrošačkom kreditu, koji su poznati vjerovniku i koje potrošač mora platiti [...].

Zakon za zaštita na konkurencijata (Zakon za zaštitu tržišnog natjecanja, u daljnjem tekstu: ZZK)

Članak 15. (1) Zabranjuju se sva [...] usklađena djelovanja dvaju ili više poduzetnika čiji je cilj ili učinak sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja na relevantnom tržištu, osobito:

[...]

5. ako se sklapanje ugovora uvjetuje preuzimanjem dodatnih obveza od strane druge stranke ili sklapanjem dodatnih ugovora koji po svojoj naravi ili prema običajima u trgovini, nisu ni u kakvoj vezi s predmetom glavnog ugovora ili s njegovim ispunjenjem.

(2) Ništavi su sporazumi i odluke u skladu sa stavkom 1.

[...]

(5) Postojanje nepoštenih odredbi u ugovoru koji je sklopljen s potrošačem ne dovodi do ništavosti ugovora ako taj ugovor može postojati i bez tih odredbi.

Članak 16. (1) Zabrana u skladu s člankom 15. stavkom 1. ne odnosi se na sporazume, odluke i na usklađena djelovanja koji imaju manji učinak na tržišno natjecanje.

(2) Učinci se smatraju manjima ako zajednički udio uključenih poduzetnika na tržištu robe ili usluga, koji su predmet sporazuma, odluke ili usklađenog djelovanja, ukupno ne premašuje sljedeće pragove:

1. 10 % relevantnog tržišta ako su uključeni poduzetnici međusobno u konkurentskom odnosu;

[...].

Članak 36. [...]

(2) Dodatak prodanoj robi ili uslugama zabranjeno je nuditi besplatno ili prividno po cijeni druge robe ili usluga. To ne vrijedi za: reklamne darove male vrijednosti [...].

[...].

Članak 37.a (1) Zabranjuje se svaka radnja ili propuštanje koje izvrši poduzetnik s jačim pregovaračkim položajem i koje kao poslovna praksa protivno dobroj vjeri negativno utječe ili može negativno utjecati na interese strane koja se nalazi u slabijem pregovaračkom položaju. Nepoštene su radnje ili propuštanja [...] kao što je određivanje pretjerano strogih [...] uvjeta [...].

(2) Postojanje jačeg pregovaračkog položaja ocjenjuje se uz uzimanje u obzir strukturnih značajki relevantnog tržišta i posebnih pravnih odnosa između dotičnih poduzetnika, pri čemu se u obzir uzima opseg njihove međusobne ovisnosti [...].

Kratak prikaz činjenica i postupka

- 1 Stranke glavnog postupka sklopile su 9. ožujka 2016. ugovor o potrošačkom kreditu. Tuženiku je na temelju tog ugovora odobren novčani iznos od 5000 leva (otprilike 2550 eura) s rokom otplate od 36 mjeseci. Kredit je imao promjenjivu kamatnu stopu u iznosu zbroja šestomjesečnog EURIBOR-a i fiksne marže od 7,606 %.
- 2 Efektivna kamatna stopa u trenutku sklapanja ugovora iznosila je 8,2 %. Kredit je trebalo otplatiti u 36 mjesečnih obroka od kojih je svaki obrok iznosio 159,24 leva (otprilike 82 eura).

- 3 U točki 8. ugovora o kreditu uređuje se da se inicijalna kamatna stopa koja se utvrđuje ugovorom koristi u svrhe oglašavanja te se primjenjuje ako tuženik ispuni uvjete utvrđene u Prilogu br. 2 ugovoru. U slučaju neispunjenja tih uvjeta povećava se fiksna marža, koja čini kreditnu kamatnu stopu, i to s inicijalnih 7,606 % na 14,356 % (odnosno, za 6,75 %, čime se na taj način gotovo udvostručuje efektivna kamatna stopa).
- 4 Uz ugovor o kreditu sklopljen je i ugovor o zalogu na potraživanju plaće u kojem je tuženik izjavio da je zaposlen u jednom bugarskom poduzeću na temelju ugovora o radu na neodređeno vrijeme.
- 5 U prilogu br. 2 ugovoru od 1. ožujka 2016., koji je potpisao i tuženik, navode se različite vrste naknada za potrošačke kredite.
- 6 U skladu s točkom 1.1.1. tog priloga, uvjeti za primjenu kamatne stope koja se koristi u svrhe oglašavanja i koja godišnje iznosi 8,20 % u pogledu ugovora o potrošačkom kreditu primjenjuje se ako korisnik kredita:
 - (a) svoju plaću prima na račun otvoren u „Banci DSK” EAD;
 - (b) na svojem potraživanju plaće osnuje založno pravo u korist „Banke DSK” EAD;
 - (c) osnuje založno pravo na svim svojim potraživanjima na računima otvorenima u „Banci DSK” EAD u korist banke;
 - (d) od „Banke DSK” EAD zatraži izdavanje debitne kartice;
 - (e) upotrebljava sustav internetskog bankarstva „Banke DSK” EAD pod nazivom „DSK Direkt”;
 - (f) primi najmanje dvije vrste obavijesti u obliku kratkih tekstualnih poruka (SMS) i
 - (g) mjesečno izvrši bezgotovinsko plaćanje barem jednog računa za komunalne usluge (električna energija, telefon, opskrba vodom [...]) putem trajnog naloga u „Banci DSK” EAD ili mjesečno uplati minimalni iznos od 10 leva u dodatni dobrovoljni mirovinski fond „DSK Rodina”.
- 7 Na temelju točke 1.2.1. priloga br. 2, kamatna stopa iznosi 8,70 % godišnje ako korisnik kredita ispunjava samo uvjete u skladu s prethodno navedenim točkama (a) do (c). Ako se uslugama u skladu s točkama (d) do (g) („dodatne usluge”) ne koristi tijekom dva uzastopna mjeseca, ali korisnik kredita ispunjava uvjete u skladu s točkama (a) do (c), na temelju točke 9.1.2. priloga br. 2 kreditna kamatna stopa povećava se za 0,5 % od sljedećeg mjesečnog obroka i efektivno ponovno iznosi 8,70 % godišnje.

- 8 U točki 9.1.1. priloga br. 2 predviđa se da ako se plaća korisnika kredita dva mjeseca uzastopno ne uplaćuje na njegov račun u „Banci DSK” EAD (odnosno, ako nisu ispunjeni uvjeti u skladu s prethodno navedenim točkama (a) i (b)), ali se kreditni obrok plaća s računa, kamate na kredit obračunavaju se od sljedećeg obroka po kamatnoj stopi od 11,95 %. U slučaju kašnjenja s plaćanjem dvaju ili više obroka, u skladu s točkom 9.1.3. u potpunosti se gubi pravo na povlaštene kamate iz priloga br. 2.
- 9 Točkom 9.1.2. predviđa se da se u slučaju redovne otplate kredita povlastice „ponovno mogu dodijeliti” ako korisnik kredita ponovno ispunji uvjete za njihovo korištenje tako što podnese izjavu „Banci DSK” EAD. Na navodi se je li takva ponovna dodjela nužna i pod kojim je uvjetima nužna.
- 10 U skladu s knjigovodstvenim vještačenjem sačinjenim u postupku, tuženik je obustavio plaćanje mjesečnih obroka 24. listopada 2016. Vještak navodi da je tužitelj u sporu od tog trenutka na preostali iznos glavnice koji nije plaćen do 24. prosinca 2016. obračunao kamatnu stopu od 14,687 godišnje, do 24. lipnja 2017. kamatnu stopu od 14,682 % godišnje i do 9. studenoga 2017. kamatnu stopu od 14,624 %. Od tog je trenutka u pogledu kredita utvrđeno prijevremeno dospjeće te nisu obračunane ugovorne kamate. Na temelju informacija koje je dostavila banka, iznos glavnice preostalog duga kredita bio je 4105,27 leva; ugovorne kamate iznosile su 668,93 leva, a zatezne kamate iznosile su 84,07 leva.
- 11 Opće je poznato da mnogo kreditnih institucija u Bugarskoj nudi potrošačima niže kamatne stope ako svoju plaću primaju na račun u banci koja odobrava kredit. Usto, krediti se oglašavaju kao atraktivniji u usporedbi s tržišnim uvjetima u pogledu kojih nije nužno da se „plaća prima” na račun u banci koja odobrava kredit. Na temelju toga može se zaključiti da je na bankovnom tržištu u Bugarskoj široko rasprostranjena praksa da se korisnike kredita obvezuje na to da svoju plaću primaju na račun u banci koja odobrava kredit.
- 12 Tužitelj, „Banka DSK” EAD, jedna je od najvećih kreditnih institucija na tržištu, pri čemu se prema navodima medija njezin tržišni udio od otprilike 10 % kreće između prvog i drugog mjesta. Sud koji je uputio zahtjev u glavnom postupku navodi da nije prikupio informacije o tužiteljevom tržišnom udjelu, s obzirom na to da nije jasno je li ta okolnost relevantna za spor.

Kratak prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 13 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, problem u pogledu primjene prava u glavnom postupku predstavljaju odredbe iz priloga br. 2 spornom ugovoru o potrošačkom kreditu.

Nepoštenost ugovornih odredbi

- 14 Sud koji je uputio zahtjev najprije pita jesu li odredbe o nužnom korištenju dodatnih usluga u skladu s uvjetom o dobroj vjeri iz članka 3. Direktive 93/13 ako se uzme u obzir da se ugovorom o kreditu potrošaču nalaže ograničavajuća obveza koja istodobno vjerovniku omogućuje stjecanje konkurentne prednosti.
- 15 Konkretno, sudu koji je uputio zahtjev potrebno je tumačenje pojma „na štetu potrošača” koji se upotrebljava u članku 3. Direktive 93/13. Smatra da se postavlja pitanje je li obveza potrošača da svoju plaću prima na račun u banci u kojoj je uzeo kredit sama po sebi štetna za potrošača te je li uvjet korištenja određenih dodatnih usluga (koje dijelom nisu besplatne), kako bi se ostvarilo smanjenje primjenjive kamatne stope, uvijek ili samo u određenim slučajevima na štetu potrošača.
- 16 Nadalje, sud koji je uputio zahtjev pita zabranjuje li se u skladu s pravom Unije obveza da se plaća prima na račun u određenoj banci. Dužnik u sporu državljanin je treće zemlje koji radi za bugarskog poslodavca, ali koji može promijeniti svoje uobičajeno boravište. U tom pogledu, obveza primanja plaće na bugarski račun mogla bi predstavljati prepreku za ostvarivanje njegova prava koje ima na temelju članka 15. stavka 3. u vezi s člankom 15. stavkom 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, odnosno prepreku za to da stupi u radni odnos u drugoj državi članici Europske unije. Sud koji je uputio zahtjev smatra da u tom pogledu valja napomenuti da se u nacionalnom pravu predviđa i drugo sredstvo za osiguranje naplate potraživanja banke, odnosno osnivanje založnog prava na plaći, kako se to u glavnom postupku uređuje ugovorom.
- 17 Ako se odredbama Direktive 93/13 u načelu dopušta da banka od potrošača zahtijeva da svoju plaću prima na račun u toj banci, sljedeće se postavlja pitanje je li preuzimanje takve obveze u pogledu uvjeta korištenja dodatnih usluga nepošteno.
- 18 Kako bi se odgovorilo na to pitanje, sudu koji je uputio zahtjev potrebne su smjernice u pogledu kriterija koje treba primijeniti prilikom ocjene nepoštenosti ugovornih odredbi o dodatnim uslugama. Taj sud navodi da pravo Unije ne sadržava odredbe kojima se konkretno zabranjuje ili ograničava mogućnost prodavatelja robe ili pružatelja usluge da potrošaču naloži vezane prodaje (Renda, A. [coord.], *Tying and Other Potentially Unfair Commercial Practices in the Retail Financial Service Sector. Final Report. 2009.*, Centre for European Policy Studies, str. 147. – 149., dostupno na internetskoj stranici https://ec.europa.eu/finance/consultations/2010/tying/docs/report_en.pdf). Takve odredbe postoje samo u pogledu poslova između poduzetnika, vidjeti članak 101. stavak 1. točku (e) UFEU-a.
- 19 Međutim, vezani poslovi zabranjeni su na temelju bugarskog prava, točnije na temelju članka 36. ZZK-a i općenito na temelju članka 29. ZZK-a. S obzirom na smjernice Suda Europske unije koje se odnose na to da prilikom primjene

Direktive 93/13 u obzir treba uzeti i nacionalno zakonodavstvo o zaštiti potrošača (t. 37. presude u predmetu C-738/19, A, i navedena sudska praksa), Sud treba utvrditi treba li prilikom ocjene nepoštenosti odredbe u ugovoru koji je sklopljen s potrošačem u obzir uzeti i nacionalno zakonodavstvo o zabrani nepoštenog tržišnog natjecanja. Sud koji je uputio zahtjev smatra da prilikom ocjene nepoštenosti odredbe u obzir treba uzeti nacionalne standarde tržišnog natjecanja.

Tumačenje u skladu s pravom Unije

- 20 Nadalje, sud koji je uputio zahtjev pita kako treba tumačiti nacionalne standarde za zabranu nepoštenog tržišnog natjecanja u odnosu na pravila iz Direktive 93/13.
- 21 U skladu s bugarskim ZZK-om, pravila o zabrani vezanih poslova općenita su, ali nisu utvrđeni konkretni uvjeti u kojima se primjenjuje takva zabrana. Bugarski zakonodavac uredio je u članku 36. stavku 1. ZZK-a zabranu nepoštenog privlačenja kupaca, uključujući na temelju prisile na sklapanje vezanih poslova. U skladu s člankom 29. ZZK-a, zabranjuje se privlačenje kupaca na temelju postupanja koja su nepoštena u odnosu na druge poduzetnike. Svrha tih zabrana u biti je zaštita ostalih prodavatelja robe ili pružatelja usluge koji su u izravnom konkurentskom odnosu s prodavateljima robe ili pružateljima usluge koji nepošteno postupaju. Međutim, ako su nepošteno poslovne prakse zabranjene, sud koji je uputio zahtjev, s obzirom na prethodno navedenu sudsku praksu, ipak smatra da prilikom ocjene nepoštenosti ugovora sklopljenog s potrošačem treba uzeti u obzir i tu zabranu.
- 22 S obzirom na široke mogućnosti tumačenja članka 29. i članka 36. stavka 1. ZZK-a sud koji je uputio zahtjev osobito pita treba li prilikom primjene zabrane nepoštenog tržišnog natjecanja koja se predviđa nacionalnim pravom tu zabranu tumačiti ne samo u vezi s pravilima o nepoštenosti u pogledu potrošačkih ugovora na temelju Direktive 93/13, nego i u vezi sa zahtjevima članka 38. Povelje Europske unije o temeljnim pravima. U slučaju da postoji obveza takvog tumačenja, nacionalni sud treba tumačiti zabrane koje postoje u skladu s njegovim nacionalnim pravom tržišnog natjecanja na način da se ne uzimaju u obzir samo interesi konkurenata, nego i interesi potrošača.
- 23 Nadalje, sud koji je uputio zahtjev navodi da u skladu s točkom 26. presude u predmetu 14/83, von Colson, obveza tumačenja u skladu s pravom Unije postoji samo u pogledu propisa koje nacionalni sud izravno primjenjuje u postupku i da se ta obveza ne odnosi na propise kojima se uređuje drugo područje. Sud koji je uputio zahtjev u ovom slučaju treba ocijeniti jesu li odredbe ugovora koji je sklopljen s potrošačem nepošteno u smislu članka 143. Zakona o zaštiti potrošača, kojim se u nacionalni zakon prenose zahtjevi Direktive 93/13. Te zahtjeve istodobno treba ispitati s obzirom na opće standarde nacionalnog prava, koji nisu doneseni izravno radi provedbe tog pravnog akta Europske unije, odnosno s obzirom na propise o nepoštenom tržišnom natjecanju. Međutim, ako potonji propisi služe kao kriterij za ostvarivanje zaštite potrošača, sud koji je uputio

zahtjev, s obzirom na načelnu potrebu zaštite potrošača na temelju članka [38.] Povelje Europske unije o temeljnim pravima, smatra da nacionalne standarde tržišnog natjecanja treba tumačiti u vezi s interesima potrošača. Naposljetku, taj sud upućuje na to da je svrha zaštite potrošača stvaranje boljih uvjeta za krajnjeg potrošača.

Nepoštena poslovna praksa

- 24 Prema sudskoj praksi Suda Europske unije (t. 43. i 44. presude u predmetu C-453/10, Pereničová i Perenič, i t. 48. do 50. presude u predmetu C-109/17, Bankia), uvođenje ugovorne odredbe zbog primjene nepoštena poslovne prakse u smislu Direktive 2005/29 predstavlja jedan od elemenata prilikom ocjene nepoštenosti na temelju članka 4. Direktive 93/13.
- 25 Stoga sud koji je uputio zahtjev treba ispitati predstavlja li tekst ugovornih odredbi spornog ugovora o kreditu zavaravajuću poslovnu praksu u smislu članka 7. stavka 2. Direktive 2005/29. Konkretno, treba odgovoriti na pitanje je li riječ o nepoštenoj poslovnoj praksi uvijek kad se u ugovoru o potrošačkom kreditu navodi kamatna stopa, koja se izračunava nakon odbitka svih kamatnih popusta koji se primjenjuju u slučaju korištenja potrebnih dodatnih usluga, a ne kamatna stopa koja u načelu vrijedi bez kamatnih popusta te se tek naknadno pobliže utvrđuje kamatna stopa koja vrijedi u slučaju primjenjivosti tih kamatnih popusta. Također valja pojasniti treba li sud prilikom ocjene nepoštenosti poslovne prakse u obzir uzeti i tekst uvjeta za korištenje i prestanak kamatnih popusta te mogućnost potrošača da se snalazi u tako uređenom sustavu odredbi.
- 26 Osim toga, na to pitanje treba odgovoriti s obzirom na to dopušta li se takvo navođenje kamatne stope i na temelju odredbi Direktive 2008/48, osobito na temelju njezina članka 10.
- 27 Nadalje, sud koji je uputio zahtjev pita treba li nacionalni sud prilikom ocjene može li određena poslovna praksa utjecati na ponašanje potrošača prilikom odabira trgovca ili pružatelja usluga u smislu članka 5. stavka 2. točke (b) Direktive 2005/29 u obzir uzeti tržišni udio trgovca koji primjenjuje određenu poslovnu praksu. Razlog tomu jest činjenica da je u postupku koji je u tijeku sklopljen ugovor o potrošačkom kreditu koji u načelu osobu obvezuje tijekom duljeg razdoblja te može znatno utjecati na njezino ponašanje na tržištu. Korisnik kredita obraća se (poznatijim) kreditnim institucijama koje su bliže njegovu mjestu rada ili njegovu domu. To znači da je više izložen ponudama sudionika na tržištu koji imaju veći tržišni udio. Stoga sud koji je uputio zahtjev treba utvrditi je li prilikom ocjene zavaravajuće poslovne prakse ili poslovne prakse kojom se potrošač izlaže pritisku u obzir potrebno uzeti i položaj prodavatelja robe ili pružatelja usluge na relevantnom tržištu robe i usluga.
- 28 Naposljetku, sud koji je uputio zahtjev navodi da je u ovom slučaju riječ o praksi banaka koja je raširena na tržištu, odnosno o praksi [pravnih] osoba koje novac pribavljaju iz depozita građana. Zbog toga veće banke mogu pridobiti više

korisnika kredita i obvezati ih na nepovoljnije uvjete. Postavlja se pitanje može li u slučaju nepostojanja vladajućeg položaja na tržištu (takav položaj u ovom postupku nije ni utvrđen niti se navodi u pogledu tužitelja) relevantan biti tržišni udio prilikom ocjene je li određena poslovna praksa nepoštена.

Metode za izračun efektivne kamatne stope i posljedice eventualno pogrešnog izračuna

- 29 U postupku koji je u tijeku postavljaju se i pitanja iz predmeta C-229/20, K, koja se odnose na način izračuna i navođenja efektivne kamatne stope u ugovoru o potrošačkom kreditu, s obzirom na to da je u skladu s člankom 22. u vezi s člankom 11. stavkom 1. točkom 10. Zakona o potrošačkim kreditima ništav ugovor o potrošačkom kreditu u kojem se ne navodi efektivna kamatna stopa te potrošač u tom slučaju duuguje samo otplatu iznosa koji je stvarno dobio bez kamata i troškova.
- 30 U tom pogledu valja pojasniti treba li netočno navođenje iznosa efektivne kamatne stope u ugovoru o potrošačkom kreditu izjednačiti s nepostojanjem informacija o toj kamatnoj stopi. Čini se da to proizlazi iz zahtjeva prema kojem odredbe u potrošačkim ugovorima treba jasno sastaviti i svaku netočnost tumačiti na štetu prodavatelja robe ili pružatelja usluge (članak 147. Zakona o zaštiti potrošača u vezi s člankom 24. Zakona o potrošačkim kreditima). Navedenim propisima u nacionalno pravo prenose se članak 5. Direktive 93/13 odnosno članak 23. Direktive 2008/48.
- 31 Sud Europske unije već je u svojoj presudi u predmetu C-448/17, EOS KSI Slovenko, imao priliku odlučiti da netočno sastavljena odredba o iznosu efektivne kamatne stope nije u skladu sa zahtjevom članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 i stoga je sud pred kojim se vodi postupak ovlašten ne primijeniti takve odredbe. U predmetnom slučaju postavlja se pitanje primjenjuje li se to načelo i ako prodavatelj robe ili pružatelj usluge netočno navodi iznos efektivne kamatne stope (ako je uistinu riječ o netočnosti), kako bi potrošače doveo u zabludu te kako bi utjecao na njihovu slobodu izbora.
- 32 Odgovor na pitanje treba li netočno navođenje iznosa efektivne kamatne stope izjednačiti s nepostojanjem informacija o toj kamatnoj stopi, zahtijeva, s obzirom na činjenice spora, odgovor na jedno drugo pitanje, odnosno: treba li troškove kao što su troškovi za paket dodatnih usluga koji je ugovoren u ovom postupku uključiti u formulu za izračun efektivne kamatne stope u ugovoru o potrošačkom kreditu? Određivanje efektivne kamatne stope u potpunosti je usklađeno člankom 3. točkom (g) Direktive 2008/48 i stoga Sud treba pojasniti treba li izračun efektivne kamatne stope obuhvaćati troškove za dodatne usluge kao što su usluge koje su ugovorene između stranaka.
- 33 U tom je pogledu relevantno prije svega pitanje jesu i navedene dodatne usluge „obvezn[e] s ciljem dobivanja kredita” ili te usluge dovode do toga da „odobravanje kredita proizlazi iz primjene” te dodatne usluge. Prilikom odgovora

na to pitanje Sud treba uzeti u obzir da je točno da u ovom postupku nije istaknut prigovor da je tuženik obmanut u pogledu ishoda odobrenja za pružanje dodatnih usluga, ali da način na koji su formulirane odredbe o kamatnim popustima zahtijeva da se upozna s brojnim odredbama priloga br. 2 ugovoru. Nadalje, valja istaknuti da se ugovor može sklopiti bez dodatnih usluga, ali pod znatno drukčijim kamatnim uvjetima, tako da jedan dio tih usluga (primjerice plaćanje računa za komunalne usluge preko aplikacije za internetsko bankarstvo) nije izravno povezan s predmetom ugovora o kreditu.

- 34 Taj način izračuna efektivne kamatne stope podrazumijeva nekoliko dodatnih pitanja. Najprije se postavlja pitanje treba li cijenu dodatnih usluga, koje nisu dio ugovora o kreditu, ocijeniti prilikom određivanja efektivne kamatne stope. Ako to nije slučaj, postavlja se pitanje treba li povišenu kamatnu stopu, koja se duguje u slučaju da se ne koristi dodatnim uslugama, smatrati dijelom troškova kredita (i slijedom toga, dijelom formule za određivanje efektivne kamatne stope).
- 35 Nadalje, u pogledu prethodno navedenih dvaju pitanja, odnosno je li cijena dodatnih usluga dio formule za izračun efektivne kamatne stope na temelju ugovora i treba li eventualno netočan izračun te kamatne stope izjednačiti s potpunim nepostojanjem informacije o toj kamatnoj stopi u ugovoru, valja ocijeniti predviđa li se nacionalnim pravom u ovom slučaju odgovarajuća sankcija za pogrešno navođenje te kamatne stope. U točki [72.] presude u predmetu C-42/15, Home Credit Slovakia, Sud je utvrdio da nacionalni pravni propisi, kojima se predviđa ništavost ugovora o potrošačkom kreditu zbog neznatnih netočnosti u pogledu sadržaja tog ugovora, predstavljaju neproporcionalnu sankciju u smislu [članka 23.] Direktive 2008/48/EZ. Sud koji je uputio zahtjev pita treba li netočno navođenje efektivne kamatne stope u ugovoru u kreditu dovesti do toga da se potrošač oslobađa svoje ugovorne obveze plaćanja kamata i troškova.